

**BỘ ĐỘI BIÊN PHÒNG TỈNH BÌNH PHƯỚC
TRONG BẢO TỒN VÀ PHÁT TRIỂN VĂN HÓA
CÁC DÂN TỘC THIỂU SỐ VÙNG BIÊN GIỚI**

LẠI THỊ NGỌC HỒ*
NGUYỄN DUY PHƯỚC**

Vùng biên giới tỉnh Bình Phước có nhiều dân tộc thiểu số sinh sống. Để góp phần bảo vệ và phát huy giá trị văn hóa truyền thống của các cộng đồng tộc người nơi đây, lực lượng bộ đội biên phòng tại tỉnh đã có nhiều hoạt động liên quan. Từ tư liệu qua thực địa, bài viết đề cập đến các chương trình hỗ trợ của bộ đội biên phòng trong việc gìn giữ bản sắc văn hóa các dân tộc thiểu số tỉnh Bình Phước cùng một số rào cản cần tháo gỡ, trên cơ sở đó đề xuất các giải pháp nhằm nâng cao hiệu quả bảo tồn và phát huy văn hóa của đồng bào dân tộc tại địa phương.

Từ khóa: đóng góp, bộ đội biên phòng, bảo tồn văn hóa, dân tộc thiểu số, tỉnh Bình Phước

Nhận bài ngày: 08/11/2024; đưa vào biên tập: 13/11/2024; phản biện: 24/12/2024; duyệt đăng: 10/02/2025

1. DẪN NHẬP

Bảo tồn văn hóa là quá trình giữ gìn và bảo vệ các giá trị văn hóa đặc trưng của một cộng đồng, dân tộc hoặc quốc gia. Quá trình này bao gồm việc bảo vệ các giá trị truyền thống trong tín ngưỡng, ngôn ngữ, nghệ thuật, lịch sử và các yếu tố khác tạo

nên bản sắc văn hóa của cộng đồng. Việc bảo tồn không chỉ nhằm duy trì sự đa dạng văn hóa mà còn tạo cơ hội cho các thế hệ hiện tại và tương lai hiểu biết và tôn trọng các giá trị truyền thống của dân tộc.

Tỉnh Bình Phước có đường biên giới với Campuchia dài 258,939 km, trên tuyến biên giới do Bộ đội Biên phòng tại tỉnh Bình Phước phụ trách trải dài qua 15 xã thuộc 3 huyện biên giới là Lộc Ninh, Bù Đốp và Bù Gia Mập. Khu vực này có tổng cộng 29.493 hộ dân với 122.296 người, bao gồm 18 dân

* Trường Đại học Nguyễn Tất Thành; NCS. Trường Đại học Khoa học Xã hội và Nhân văn - Đại học Quốc gia Thành phố Hồ Chí Minh.

** Trường Đại học Quốc tế - Đại học Quốc gia Thành phố Hồ Chí Minh.

tộc anh em. Trong đó, các dân tộc thiểu số như Khmer, S'tiêng, M'Nông khoảng 25.016 người, tương đương 21% dân số toàn tỉnh, trong đó dân tộc S'tiêng đông nhất (Bộ chỉ huy Bộ đội Biên phòng tỉnh Bình Phước, 2022). Các cộng đồng dân tộc thiểu số tập trung chủ yếu ở các vùng sâu, vùng xa, là những nơi đóng quân của lực lượng bộ đội biên phòng (BĐBP). Tại đây, BĐBP đã có những đóng góp đáng kể vào công tác bảo tồn văn hóa của các tộc người thiểu số thông qua việc phối hợp với chính quyền và người dân địa phương cùng tham gia tích cực trong việc tổ chức các hoạt động văn hóa, duy trì và phát huy các lễ hội truyền thống, khuyến khích người dân bảo vệ di sản văn hóa phi vật thể như ngôn ngữ, các làn điệu dân ca, phong tục, tập quán tốt. Bên cạnh đó, lực lượng biên phòng cũng giúp người dân cải thiện đời sống kinh tế bằng cách hỗ trợ phát triển du lịch cộng đồng kết hợp bảo tồn và phát huy giá trị văn hóa và phong tục truyền thống. Những nỗ lực này không chỉ giúp duy trì bản sắc văn hóa của các tộc người thiểu số mà còn góp phần quan trọng trong việc xây dựng mối quan hệ gắn kết giữa BĐBP với các cộng đồng dân tộc thiểu số. Đây là một mô hình cần được nhân rộng trong việc bảo tồn văn hóa kết hợp với nhiệm vụ quốc phòng và phát triển kinh tế, tạo ra một cơ sở vững chắc để phát triển bền vững khu vực biên giới, vừa đảm bảo an ninh quốc gia vừa giữ gìn giá trị văn hóa của cộng đồng dân tộc.

2. CƠ SỞ LÝ LUẬN VÀ PHƯƠNG PHÁP NGHIÊN CỨU

2.1. Cơ sở lý luận

Văn hóa là một khái niệm mang nội hàm rộng với nhiều cách hiểu khác nhau, liên quan đến mọi mặt đời sống vật chất và tinh thần của con người. Theo Chu Xuân Diên (2008: 13): “nói tới văn hoá là nói tới một cái gì tương đối ổn định, gắn bó với đời sống tinh thần của một cộng đồng vốn có gốc rễ sâu xa trong lịch sử, tức với cái mà ta vẫn gọi là bản sắc dân tộc”. Hệ thống giá trị, phong tục, tập quán, tín ngưỡng, lễ hội, nghệ thuật, ngôn ngữ và tri thức dân gian, hình thành qua quá trình lao động, thích nghi với môi trường tự nhiên của đồng bào dân tộc thiểu số tạo bản sắc tộc người, đồng thời là thành tố quan trọng góp phần tạo nên sự đa dạng, phong phú của văn hoá dân tộc Việt Nam.

Những năm qua, Đảng và Nhà nước đã ban hành nhiều chủ trương, chính sách nhằm bảo tồn và phát triển văn hóa của đồng bào dân tộc thiểu số trên cả nước nói chung và tại tỉnh Bình Phước nói riêng. Theo Luật Di sản Văn hóa số 28/2001/QH10 của Quốc hội, di sản văn hóa Việt Nam là tài sản quý báu của cộng đồng các dân tộc Việt Nam, đồng thời là một phần của di sản văn hóa nhân loại. Di sản này có vai trò quan trọng trong sự nghiệp dựng nước và giữ nước của dân tộc (Quốc hội, 2001). Việc bảo vệ và phát huy giá trị di sản văn hóa không chỉ đáp ứng nhu cầu ngày càng cao về văn hóa của nhân dân mà còn

góp phần xây dựng nền văn hóa Việt Nam tiên tiến, đậm đà bản sắc dân tộc, đồng thời làm giàu thêm kho tàng di sản văn hóa thế giới.

Nghị quyết số 24-NQ/TW ngày 12/3/2003 của Ban Chấp hành Trung ương Đảng khóa IX về công tác dân tộc đã tạo cơ hội phát triển kinh tế - xã hội tại các vùng đồng bào dân tộc thiểu số, góp phần nâng cao đời sống vật chất, tinh thần và giảm nghèo bền vững. Tuy nhiên, trong bối cảnh hội nhập và phát triển, các giá trị văn hóa truyền thống cũng đang đứng trước nguy cơ mai một. Để khắc phục tình trạng này, Kết luận số 65-KL/TW của Bộ Chính trị (ngày 30/10/2019) đã nhấn mạnh tầm quan trọng của việc bảo tồn văn hóa truyền thống các dân tộc. Nhằm cụ thể hóa những chỉ đạo này, Quốc hội khóa 14 đã ban hành Nghị quyết số 88/2019/QH14 (Quốc hội, 2019) và Nghị quyết số 120/2020/QH14, phê duyệt Chương trình mục tiêu quốc gia phát triển kinh tế - xã hội vùng đồng bào dân tộc thiểu số và miền núi giai đoạn 2021-2030. Chương trình này, qua Quyết định số 1719/QĐ-TTg (ngày 14/10/2021), đã dành một dự án riêng cho việc bảo tồn và phát huy văn hóa truyền thống của các dân tộc thiểu số.

Thực hiện Nghị quyết số 23/NQ-CP ngày 02/3/2022, hỗ trợ đồng bào dân tộc thiểu số phát triển sinh kế bền vững, góp phần phát triển du lịch cộng đồng, thương mại biên giới và xây dựng đời sống văn hóa mới cho vùng biên giới. Ủy ban nhân dân tỉnh Bình Phước cũng ban hành Kế hoạch số

164/KH-UBND ngày 19/5/2023 về thực hiện Chương trình Bảo tồn và Phát huy bền vững giá trị di sản văn hóa Việt Nam, đồng thời triển khai Chương trình số hóa Di sản văn hóa Việt Nam trên địa bàn tỉnh giai đoạn 2021-2025, nhằm bảo tồn và lan tỏa giá trị văn hóa truyền thống các dân tộc thiểu số trên địa bàn.

2.2. Phương pháp nghiên cứu

Để làm rõ hơn vai trò cũng như những đóng góp của BĐBP tỉnh Bình Phước trong công tác bảo tồn các giá trị văn hóa của đồng bào dân tộc thiểu số tại khu vực biên giới, song song với phân tích và tổng hợp tài liệu từ các báo cáo (từ chính quyền địa phương, Bộ Tư lệnh Bộ đội Biên phòng và các chương trình bảo tồn văn hóa trọng điểm của Nhà nước), các nghiên cứu trước và các văn bản chính sách liên quan, các thông tin tư liệu qua thực địa cũng được sử dụng trong bài viết. Trong quá trình thực địa, nhóm nghiên cứu tiến hành 5 cuộc phỏng vấn sâu (3 cán bộ biên phòng và 2 già làng ở Lộc An và Lộc Hòa).

3. KẾT QUẢ NGHIÊN CỨU

3.1. Khái quát về văn hóa các dân tộc thiểu số khu vực biên giới tỉnh Bình Phước

Bình Phước là nơi định cư và sinh sống của nhiều dân tộc khác nhau, trong đó dân tộc ít người chiếm 17,9%, đa số là người Khmer và S'tiêng, một số ít người Hoa, Nùng, Tày. Các thành phần dân tộc này chủ yếu tập trung ở khu vực biên giới. Sự đa dạng tộc người đã tạo cho Bình Phước có

nhiều nét văn hóa riêng và phong phú, đặc biệt là văn hóa người S'tiêng và người Khmer. Đồng bào S'tiêng ở xã Lộc Hòa còn lưu giữ nhiều ngôi nhà truyền thống, nhiều bộ chiêng lớn (với khoảng 40 bộ). Đồng bào Khmer ở xã Lộc Khánh sinh sống lâu đời ở vùng đất này còn lưu giữ nhiều loại hình di sản văn hóa truyền thống đặc sắc, đặc biệt là chùa Sóc Lớn. Chùa là trung tâm sinh hoạt tôn giáo, tín ngưỡng của người Khmer ở huyện Lộc Ninh nói chung, xã Lộc Khánh nói riêng và cũng là một trong những di tích văn hóa cấp tỉnh, cũng là điểm đến tiềm năng cho khách du lịch tâm linh. Ở huyện Lộc Ninh còn có di tích Bãi Tiên ở xã Lộc An, là nơi lưu dấu câu chuyện thần thoại gắn với lễ hội Phá bầu - lễ hội có quy mô lớn của người S'tiêng. Lễ hội Mừng lúa mới của người S'tiêng tỉnh Bình Phước với nhiều nét ẩm thực, trang phục, nghệ thuật độc đáo và đa dạng.

3.2. Thực hiện phương châm “ba bám, bốn cùng” đảm bảo an ninh biên giới và phát huy tính tự quản trong cộng đồng

Tại tỉnh Bình Phước, với đồn biên phòng được xây dựng dọc theo tuyến biên giới của 3 huyện (Lộc Ninh, Bù Đốp, Bù Đăng), lực lượng BDBP vừa làm nhiệm vụ bảo vệ chủ quyền an ninh trên khu vực biên giới vừa giúp cho nhân dân ổn định cuộc sống.

Trong cuộc trả lời phỏng vấn của 3 cán bộ bộ đội biên phòng và 2 già làng về các hoạt động trên biên giới, BDBP tỉnh Bình Phước đã bám chắc

phương châm “ba bám, bốn cùng”. Với phương châm 3 bám (Bám đơn vị, bám địa bàn, bám chủ trương, chính sách) đã tham mưu cấp ủy, chính quyền địa phương trong việc củng cố hệ thống chính trị tại cơ sở. BDBP tại tỉnh Bình Phước cử cán bộ tăng cường cho các xã biên giới và cán bộ, đảng viên trực tiếp tham gia sinh hoạt tại 90 chi bộ thôn, ấp. Phối hợp chặt chẽ với địa phương để củng cố 36 chi bộ, 15 ngành, đoàn thể (Phỏng vấn 1).

Với cán bộ biên phòng “đồn là nhà, biên giới là quê hương, đồng bào các dân tộc là anh em ruột thịt” các đồn biên phòng phụ trách, hỗ trợ các hộ gia đình khu biên giới đã phân công hàng trăm cán bộ hỗ trợ 1.461 hộ gia đình. Trong dịp tết truyền thống Chol Chnam Thmay tết của đồng bào Khmer, các đồn Biên phòng phân công, giao nhiệm vụ cho các cán bộ thuộc tổ, đội công tác xuống địa bàn ăn Tết cổ truyền dân tộc cùng với chính quyền địa phương và nhân dân tại các xã biên giới (Phỏng vấn 2).

Những việc làm trên góp phần ổn định cuộc sống, giữ gìn và phát huy các giá trị văn hóa, tăng cường gắn kết cộng đồng và xây dựng nền tảng vững chắc khu vực biên giới. Thực hiện phương châm “Ba bám” nhằm xây dựng niềm tin và mối quan hệ bền chặt với người dân, tạo điều kiện thuận lợi để lắng nghe và đáp ứng nguyện vọng của đồng bào trong việc giữ gìn văn hóa. Còn với “Bốn cùng” (cùng ăn, cùng ở, cùng làm, cùng nói tiếng dân tộc), bộ đội biên phòng không chỉ tham gia vào

các phong tục, lễ hội truyền thống mà còn học hỏi, động viên đồng bào thực hành các giá trị văn hóa cổ truyền (Phòng vấn 5). Các hoạt động “cùng làm” với mô hình trồng lúa nước của Đồn biên phòng Chiu Riu, Đồn biên phòng cửa khẩu Hoàng Diệu, Đồn biên phòng Lộc Thiện phối hợp với Hội Nông dân các xã chuyển giao kiến thức sản xuất, chăn nuôi, nâng cao năng suất lao động cho người dân, ổn định thu nhập và góp phần giảm nghèo bền vững. BDBP còn tích cực tham gia xây dựng cơ sở hạ tầng, nhà ở, cải thiện điều kiện sống cho các cộng đồng biên giới, đã tích cực vận động doanh nghiệp đóng góp kinh phí hỗ trợ BDBP tỉnh Bình Phước trong việc xây dựng nhà đại đoàn kết (Phòng vấn 3), “trao tặng 21 căn nhà cho đồng bào nghèo tại khu vực biên giới với tổng trị giá 260 triệu đồng. Ngoài ra, phối hợp với các đồn biên phòng, các đơn vị cũng đã tổ chức các chương trình tặng quà cho các gia đình chính sách và các hộ đồng bào dân tộc thiểu số có hoàn cảnh khó khăn với tổng giá trị quà tặng lên đến 630 triệu đồng” (Đảng ủy Bộ đội Biên phòng tỉnh Bình Phước, 2020). “Cùng nói tiếng dân tộc” việc học và sử dụng ngôn ngữ địa phương của các cán bộ, chiến sĩ biên phòng cũng góp phần giữ gìn và phát huy bản sắc văn hóa dân tộc thiểu số, giúp BDBP trở thành cầu nối quan trọng giữa Nhà nước và người dân bản địa, đồng thời bảo tồn và phát triển các giá trị văn hóa truyền thống. BDBP tỉnh Bình Phước còn

cùng giáo viên địa phương đưa các nội dung văn hóa vào các buổi học ngoại khóa, giúp thế hệ trẻ hiểu về tầm quan trọng của việc giữ gìn bản sắc văn hóa của dân tộc mình (Phòng vấn 4).

Nhờ những nỗ lực này, thực hiện phương châm “Ba bám, bốn cùng” đã tạo nên mối đoàn kết chặt chẽ giữa bộ đội và người dân, đồng thời bảo tồn và phát huy văn hóa của các dân tộc thiểu số tại Bình Phước. Thực hiện “Ba bám, bốn cùng” đã giúp BDBP tạo dựng niềm tin vững chắc trong cộng đồng, thắt chặt mối quan hệ quân - dân tại các vùng biên giới. Nhờ vào sự gần gũi và thân thiện của cán bộ biên phòng, người dân coi lực lượng này như người thân, sẵn sàng hợp tác, hỗ trợ (Phòng vấn 1). Với hiểu biết sâu sắc về địa bàn và sự tin tưởng của người dân, công tác tuần tra, bảo vệ biên giới của BDBP trở nên hiệu quả hơn, người dân thường xuyên báo cáo các hành vi vi phạm an ninh trật tự, giúp bộ đội nắm bắt thông tin và có biện pháp xử lý kịp thời.

3.3. Về thực hiện các chương trình hỗ trợ phát triển kinh tế giúp đồng bào các dân tộc thiểu số ổn định cuộc sống, bảo tồn các giá trị văn hóa

Nhằm nâng cao chất lượng cuộc sống cho người dân vùng biên giới, BDBP tỉnh Bình Phước đã triển khai nhiều chương trình phát triển kinh tế bền vững, mang lại hiệu quả thiết thực cho cộng đồng. Các đồn biên phòng đã hỗ trợ các hộ dân chăn nuôi gia súc

thông qua việc cung cấp giống bò và dê, tạo nguồn thu nhập ổn định và lâu dài cho nhiều gia đình. “Từ 2 con bò và 5 con dê giống ban đầu, đàn gia súc đã phát triển đáng kể, giúp nhiều hộ dân cải thiện thu nhập và nâng cao đời sống” (Phòng vấn 5). Các chương trình “Ngân hàng bò giống” và “Mái ấm cho người nghèo nơi biên giới” không chỉ mang lại thu nhập mà còn tiếp thêm động lực cho người dân vươn lên thoát nghèo. Bộ chỉ huy Bộ đội Biên phòng tỉnh Bình Phước đã chủ động tham mưu cấp ủy Đảng, chính quyền địa phương đề xuất nhiều chủ trương, biện pháp nhằm phát triển kinh tế - xã hội tại các xã biên giới và vùng đồng bào dân tộc thiểu số, góp phần xóa đói giảm nghèo một cách bền vững. Kết quả thực hiện nổi bật gồm: “trao tặng 2 con bò giống trị giá 40 triệu đồng cho 2 hộ nghèo; xây dựng 10 căn nhà tình thương và nhà đồng đội trị giá 800 triệu đồng cho các gia đình khó khăn về nhà ở; hỗ trợ phương tiện sinh kế, vốn sản xuất trị giá 40 triệu đồng; tặng 1 hệ thống năng lượng mặt trời và 6 bộ máy nước nóng trị giá 240 triệu đồng cho 25 hộ dân; và trao “Hũ gạo tình thương” của các đơn vị, giúp đỡ 150 hộ nghèo với hơn 5 tấn gạo” (Bộ chỉ huy Bộ đội Biên phòng tỉnh Bình Phước, 2021). Những hoạt động ý nghĩa này đã góp phần nâng cao chất lượng cuộc sống, thắt chặt thêm tình quân - dân nơi biên giới.

3.4. Về chương trình an sinh xã hội giúp đồng bào các dân tộc thiểu số

định cư lâu dài giúp bảo tồn các giá trị văn hóa

Bộ đội Biên phòng tỉnh Bình Phước tích cực tham gia các hoạt động hỗ trợ nhân dân biên giới qua nhiều chương trình thiết thực, “thực hiện 4.855 ngày công để hỗ trợ người dân thu hoạch hoa màu, sửa chữa nhà cửa, xây dựng đường giao thông nông thôn, khắc phục hậu quả do thiên tai. Phối hợp với các đơn vị kết nghĩa và bệnh viện trong và ngoài tỉnh, BDBP tổ chức khám bệnh, cấp thuốc, và tặng quà cho 799 lượt người dân vùng biên giới với tổng giá trị 120 triệu đồng. Đồng thời, các cán bộ, chiến sĩ cùng trạm y tế xã tham gia 34 đợt phòng chống dịch, tiêm chủng cho 232 người; trạm xá quân dân y khám và cấp thuốc miễn phí cho 1.482 người, trị giá 54 triệu đồng. BDBP tại tỉnh nhận đỡ đầu cho 70 học sinh, trong đó có 11 em đến từ nước bạn Campuchia, với mức hỗ trợ 500.000 đồng/em/tháng. Đơn vị còn vận động 62 học sinh quay lại trường, tặng 1.700 phần quà và 15 xe đạp trị giá 378 triệu đồng cho học sinh nghèo, thanh thiếu nhi tại các xã biên giới; duy trì lớp học xóa mù chữ cho 30 học viên và nhận nuôi 7 em học sinh trong chương trình “Con nuôi đồn Biên phòng”. Trong Chương trình “Ánh sáng đường biên”, BDBP đã vận động các cơ quan, doanh nghiệp trong và ngoài tỉnh trao tặng 30 bộ đèn năng lượng mặt trời cho các đồn Biên phòng, tổng trị giá 60 triệu đồng” (Bộ chỉ huy Bộ đội Biên phòng tỉnh Bình

Phước, 2021). Ngoài ra đẩy mạnh tuyên truyền về ý nghĩa của phong trào “Cả nước chung tay vì người nghèo - không để ai bị bỏ lại phía sau”. Toàn bộ sĩ quan, quân nhân chuyên nghiệp, học sinh, sinh viên trong BDBP tỉnh đã đóng góp 196.522 triệu đồng cho hoạt động này. Chương trình Tết Nguyên đán Tân Sửu 2021: Phối hợp với chính quyền địa phương và các đơn vị kết nghĩa, Bộ chỉ huy Bộ đội Biên phòng tỉnh đã tặng 5.515 phần quà trị giá hơn 2,4 tỷ đồng cho các gia đình chính sách, hộ nghèo và học sinh có hoàn cảnh khó khăn trên vùng biên giới. Chương trình “Xuân Biên phòng - ấm lòng dân bản”: “Với sự phối hợp chặt chẽ cùng chính quyền địa phương và sự ủng hộ của doanh nghiệp, đơn vị đã trao tặng 300 phần quà cho học sinh và các gia đình chính sách, mở 10 gian hàng 0 đồng cho người dân vùng biên, với tổng giá trị hơn 300 triệu đồng” (Bộ chỉ huy Bộ đội Biên phòng tỉnh Bình Phước, 2021). Những hoạt động này đã góp phần nâng cao đời sống người dân, củng cố thêm tình quân - dân nơi biên giới và khẳng định vai trò quan trọng của BDBP trong phát triển cộng đồng.

3.5. Về chương trình phối hợp giữa Bộ chỉ huy Bộ đội Biên phòng với Hội Liên hiệp Phụ nữ trong công tác vận động phụ nữ vùng biên giới, phát huy vai trò của phụ nữ trong cộng đồng các dân tộc thiểu số

Trong những năm qua, sự hợp tác này đã giúp củng cố mối quan hệ giữa

các cơ quan và phát huy vai trò của phụ nữ trong xây dựng và bảo vệ biên giới. Hội Liên hiệp Phụ nữ tỉnh Bình Phước và các đơn vị BDBP đã chủ động xây dựng kế hoạch và hướng dẫn chi tiết để tổ chức các hoạt động tại địa phương. Sự tham gia tích cực của phụ nữ dân tộc thiểu số trong việc bảo tồn văn hóa không chỉ đóng góp vào sự phát triển của cộng đồng mà còn giúp tăng cường tinh thần đoàn kết, tự quản và nâng cao cảnh giác chống lại các âm mưu thù địch. Phụ nữ đã tham gia các hoạt động văn hóa, giáo dục và tuyên truyền, nhằm giữ gìn bản sắc dân tộc và thúc đẩy nhận thức cộng đồng về các giá trị truyền thống. Trong công tác tuyên truyền, BDBP tỉnh Bình Phước đã phối hợp với Hội Liên hiệp Phụ nữ để đẩy mạnh giáo dục kiến thức pháp luật và các nghị quyết của Đảng và Nhà nước, đồng thời lồng ghép những hoạt động này vào các buổi giao lưu văn hóa, hội thi và hội diễn nghệ thuật. Những chương trình như vậy không chỉ giúp chị em tiếp cận thông tin mà còn tạo cơ hội để phụ nữ dân tộc thiểu số chia sẻ kinh nghiệm và duy trì các giá trị văn hóa truyền thống. Các buổi diễn xướng dân gian, múa truyền thống và trình diễn trang phục dân tộc đã giúp gìn giữ nét đẹp văn hóa độc đáo của các dân tộc. Đặc biệt, Hội Liên hiệp Phụ nữ huyện Lộc Ninh và Bù Đốp đã triển khai các câu lạc bộ “Phụ nữ dân tộc tham gia bảo vệ biên giới” với hàng trăm thành viên tham gia. Các câu lạc bộ này không chỉ là nơi gặp

gỡ giao lưu mà còn là diễn đàn để phụ nữ dân tộc thiểu số học hỏi và chia sẻ các phương pháp bảo tồn di sản văn hóa như các bài hát, truyện kể, lễ hội và nghề thủ công truyền thống. Đồng thời, các chương trình tập huấn nâng cao kỹ năng đã tạo điều kiện cho phụ nữ tham gia vào công tác tuyên truyền về công tác bảo vệ biên giới và xây dựng đời sống văn hóa. Công tác phối hợp giữa các cấp Hội và BDBP còn tập trung vào phát triển kinh tế, văn hóa và xã hội trên địa bàn. Phụ nữ dân tộc thiểu số đã được hỗ trợ trong các hoạt động như trồng trọt, chăn nuôi và sản xuất thủ công mỹ nghệ. Các sản phẩm này không chỉ cải thiện đời sống kinh tế gia đình mà còn giúp quảng bá văn hóa địa phương ra ngoài vùng biên. Cùng với đó, các dự án giáo dục như chương trình “Vận động trẻ đến lớp – xóa mù chữ – phổ cập giáo dục tiểu học” đã tạo điều kiện cho phụ nữ đóng góp vào việc giảng dạy và hỗ trợ giáo dục cho trẻ em trong cộng đồng, giúp duy trì truyền thống học hỏi và phát triển trí thức thế hệ trẻ. Bên cạnh việc phát triển văn hóa, Hội Liên hiệp Phụ nữ tỉnh đã phối hợp chặt chẽ với các đơn vị y tế và BDBP trong công tác chăm sóc sức khỏe và phòng chống dịch bệnh. Sự quan tâm đặc biệt được dành cho việc nâng cao nhận thức về sức khỏe sinh sản, kế hoạch hóa gia đình và vệ sinh môi trường, từ đó cải thiện chất lượng cuộc sống và duy trì sức khỏe cho phụ nữ và trẻ em. Việc tổ chức khám bệnh miễn phí, tiêm

chủng và hỗ trợ thuốc men cũng góp phần tăng cường an sinh xã hội. Phong trào “Mái ấm cho người nghèo nơi biên giới hải đảo” đã tạo ra những kết quả tích cực trong việc xây dựng nhà đại đoàn kết cho những gia đình khó khăn, đặc biệt là các hộ phụ nữ đơn thân. “Từ năm 2008 đến 2010, các đơn vị đã vận động kinh phí xây dựng 210 căn nhà và nhiều công trình dân sinh, mang lại sự an cư lạc nghiệp cho phụ nữ dân tộc thiểu số và gia đình họ” (Bộ chỉ huy BDBP Bình Phước - Hội Liên hiệp Phụ nữ Việt Nam, 2011). Sự phối hợp giữa BDBP tỉnh Bình Phước với Hội Liên hiệp Phụ nữ không chỉ nâng cao đời sống văn hóa, kinh tế và xã hội mà còn củng cố tình đoàn kết, ý chí bảo vệ biên cương tổ quốc. Vai trò của phụ nữ dân tộc thiểu số trong việc bảo tồn và phát huy bản sắc văn hóa đã được phát huy mạnh mẽ, góp phần xây dựng an ninh biên giới vững chắc, giàu tình đoàn kết.

3.6. Về phát huy vai trò của già làng để thực hiện bảo tồn văn hóa các dân tộc thiểu số

Lực lượng bộ đội biên phòng tỉnh Bình Phước đóng vai trò quan trọng trong việc bảo tồn và phát huy văn hóa truyền thống của đồng bào dân tộc thiểu số trên địa bàn biên giới, góp phần vào việc xây dựng cộng đồng vững mạnh và đảm bảo an ninh quốc phòng. Một trong những hoạt động thiết thực của BDBP tỉnh Bình Phước là phối hợp chặt chẽ với chính quyền địa phương và Hội Cựu chiến

binh nhằm thực hiện tốt các chính sách đối với người có uy tín trong cộng đồng.

Các cấp ủy Đảng Bộ đội Biên phòng tỉnh Bình Phước thường xuyên tổ chức thăm hỏi, động viên các Hội đồng già làng và người có uy tín vào những dịp lễ, tết cổ truyền, qua đó thể hiện sự quan tâm, tạo dựng mối liên kết bền chặt giữa lực lượng biên phòng và cộng đồng địa phương. Những hoạt động này không chỉ góp phần giữ gìn phong tục, tập quán văn hóa của đồng bào mà còn tạo điều kiện để phát huy vai trò của những người có uy tín trong công tác xã hội và bảo vệ an ninh biên giới. Bên cạnh việc động viên tinh thần, BĐBP tỉnh Bình Phước còn tổ chức các chương trình tập huấn, bồi dưỡng kiến thức nhằm nâng cao nhận thức và khả năng lãnh đạo cho già làng, trưởng bản và các cá nhân có uy tín trong cộng đồng. Những buổi tập huấn này thường được thiết kế sao cho phù hợp với đặc điểm văn hóa và điều kiện sống của từng dân tộc, giúp họ hiểu rõ hơn về trách nhiệm của mình trong việc bảo vệ, phát huy giá trị văn hóa truyền thống và cùng chung tay giữ vững an ninh trật tự vùng biên giới.

Một điểm nổi bật khác là việc tổ chức các chuyến tham quan, học tập kinh nghiệm cho các già làng, người có uy tín. Những chuyến đi này không chỉ giúp họ học hỏi được những kinh nghiệm mới trong công tác cộng đồng mà còn mở rộng tầm nhìn và hiểu biết,

từ đó có thể áp dụng vào việc phát triển đời sống xã hội và bảo tồn văn hóa tại địa phương. Nhờ những nỗ lực đó, BĐBP tỉnh Bình Phước đã thành công trong việc phát huy vai trò của Hội đồng già làng, với hàng trăm già làng và người có uy tín. Các cá nhân này đã trở thành cầu nối quan trọng giữa chính quyền, BĐBP tỉnh Bình Phước và cộng đồng, thường xuyên tham mưu cho cấp ủy, chính quyền trong việc củng cố và kiện toàn hàng trăm tổ an ninh tại địa phương (Đảng ủy Bộ đội Biên phòng tỉnh Bình Phước, 2020). Các tổ chức an ninh này không chỉ góp phần bảo vệ an ninh chính trị và trật tự xã hội, mà còn thúc đẩy sự gắn kết, đoàn kết giữa các dân tộc trong vùng biên giới. Những nỗ lực của BĐBP tỉnh Bình Phước trong việc phối hợp với các lực lượng địa phương nhằm hỗ trợ người có uy tín đã giúp củng cố nền tảng văn hóa cộng đồng, bảo tồn và phát triển các giá trị truyền thống, từ đó nâng cao tinh thần đoàn kết, góp phần xây dựng vùng biên giới an toàn, ổn định. Chính từ sự tận tụy này, BĐBP tỉnh Bình Phước vừa thực hiện nhiệm vụ bảo vệ biên giới vừa là những “sứ giả văn hóa”, góp phần quan trọng vào việc duy trì và phát huy bản sắc văn hóa phong phú của đồng bào dân tộc thiểu số.

4. MỘT SỐ NHẬN XÉT VÀ THẢO LUẬN

Việc phát triển các chính sách khuyến khích hợp tác công - tư có vai trò quan trọng trong việc thúc đẩy đầu tư, nâng cao cơ sở hạ tầng và đảm bảo

an sinh xã hội, đặc biệt tại các vùng biên giới xa xôi, khó khăn. Trong bối cảnh hiện nay, các vùng biên giới không chỉ là vùng đất chiến lược về mặt quốc phòng mà còn là khu vực giao lưu, hội nhập với các nền văn hóa khác, đòi hỏi sự phát triển hài hòa về kinh tế - xã hội và bảo vệ văn hóa đặc trưng của từng địa phương. Chính vì thế, chính sách kêu gọi các doanh nghiệp tham gia đầu tư và hỗ trợ xây dựng cơ sở hạ tầng, hỗ trợ sinh kế và bảo vệ văn hóa tại các khu vực này là một giải pháp cần thiết và thiết thực.

Một là, khuyến khích doanh nghiệp đầu tư cơ sở hạ tầng: Vùng biên giới thường gặp phải các vấn đề về hạ tầng yếu kém, điều kiện tự nhiên khắc nghiệt, dân cư thưa thớt và khó khăn về giao thông. Việc thiếu điện, nước, trường học và các dịch vụ y tế cơ bản đã gây ảnh hưởng lớn đến chất lượng cuộc sống của người dân. Khi có sự tham gia của các doanh nghiệp trong đầu tư cơ sở hạ tầng thì các tuyến giao thông quan trọng, các công trình y tế, giáo dục được xây dựng và nâng cấp đáng kể, giúp thúc đẩy quá trình phát triển kinh tế và xã hội của khu vực biên giới. Chính phủ cần có các chính sách ưu đãi, miễn giảm thuế, tạo điều kiện thuận lợi cho các doanh nghiệp đầu tư vào những dự án thiết yếu này nhằm giúp giảm thiểu rủi ro và đảm bảo lợi ích kinh tế lâu dài.

Hai là, hỗ trợ sinh kế cho người dân vùng biên giới, đời sống của người dân vùng biên giới chủ yếu dựa vào

nông nghiệp truyền thống và một số nghề thủ công. Tuy nhiên, do những khó khăn về điều kiện sản xuất, quy mô kinh tế còn nhỏ và lạc hậu, nên người dân gặp nhiều khó khăn trong việc nâng cao thu nhập và cải thiện cuộc sống. Sự tham gia của các doanh nghiệp trong các dự án sinh kế bền vững sẽ giúp người dân cải thiện kỹ năng sản xuất, tiếp cận với công nghệ và phương thức canh tác tiên tiến. Các mô hình sản xuất - kinh doanh bền vững, kết hợp với việc đào tạo và hỗ trợ kỹ thuật từ doanh nghiệp có thể giúp người dân phát triển kinh tế gia đình, ổn định sinh kế và giảm thiểu các vấn đề về di cư, mất việc làm ở vùng biên giới.

Ba là, bảo vệ và phát huy văn hóa vùng biên giới. Vùng biên giới là nơi lưu giữ các giá trị văn hóa truyền thống và nhiều di sản phong phú của các dân tộc. Tuy nhiên, với sự phát triển kinh tế và hội nhập văn hóa, các giá trị văn hóa của cư dân tại chỗ có nguy cơ bị mai một. Việc các doanh nghiệp tham gia vào quá trình bảo tồn văn hóa thông qua các chương trình tài trợ, phát triển du lịch cộng đồng và quảng bá văn hóa địa phương có thể góp phần duy trì và phát huy giá trị văn hóa độc đáo của đồng bào thiểu số vùng biên giới. Các hoạt động này không chỉ giúp người dân hiểu rõ giá trị di sản mà còn có thể chuyển hóa các giá trị này thành nguồn thu nhập thông qua các hoạt động du lịch văn hóa, tạo ra cơ hội việc làm và thu nhập mới. Sự hợp tác công - tư là một

trong những giải pháp khả thi và bền vững để phát triển toàn diện các vùng biên giới. Thông qua việc xây dựng các chính sách ưu đãi, tạo điều kiện thuận lợi cho doanh nghiệp, Chính phủ có thể khuyến khích các thành phần kinh tế tư nhân tham gia vào quá trình phát triển khu vực biên giới, góp phần thúc đẩy kinh tế địa phương, nâng cao chất lượng cuộc sống của người dân và bảo tồn các giá trị văn hóa đặc trưng. Để đạt được kết quả tốt, các bên liên quan cần tăng cường công tác tuyên truyền, giáo dục nhận thức cộng đồng về trách nhiệm giữ gìn an ninh và phát triển bền vững.

Bốn là, phổ biến kiến thức về bảo tồn văn hóa truyền thống, tôn vinh các giá trị văn hóa của đồng bào S'tieng, Khmer và các dân tộc khác thông qua các buổi sinh hoạt. BĐBP tỉnh Bình Phước phối hợp với chính quyền địa phương tổ chức các buổi nói chuyện, hội thảo với sự tham gia của người lớn tuổi trong cộng đồng – những người có kiến thức, hiểu biết sâu rộng về văn hóa truyền thống. Những câu chuyện dân gian, các nghi lễ, và các hoạt động sinh hoạt cộng đồng được tái hiện để thế hệ trẻ hiểu và trân trọng giá trị văn hóa của mình. Xây dựng và duy trì các câu lạc bộ văn hóa dân tộc là nơi tổ chức các hoạt động truyền thống như biểu diễn cồng chiêng, múa dân tộc, dạy tiếng dân tộc nhằm khuyến khích thanh niên tham gia. Các đồn biên phòng có thể phối hợp với các trường học và hội phụ nữ địa phương trong tỉnh Bình

Phước để thành lập các câu lạc bộ văn hóa.

Năm là, các buổi sinh hoạt của câu lạc bộ được tổ chức định kỳ, vừa góp phần gìn giữ văn hóa vừa thúc đẩy giao lưu, đoàn kết cộng đồng. Các tổ công tác của BĐBP sử dụng các phương tiện truyền thông di động để tuyên truyền những nội dung phù hợp với văn hóa của từng dân tộc, thông điệp gửi đi phải thật gần gũi, dễ hiểu và thu hút sự quan tâm của đồng bào. BĐBP phối hợp với các trường học để tổ chức các buổi học ngoại khóa, mời các nghệ nhân, người lớn tuổi trong cộng đồng đến chia sẻ, hoặc trình diễn văn hóa dân tộc ngay tại trường. Điều này giúp học sinh có ý thức bảo tồn và tự hào về văn hóa dân tộc mình. Khuyến khích các gia đình dân tộc thiểu số giữ gìn tiếng nói, trang phục và tập quán sinh hoạt truyền thống. BĐBP cùng chính quyền địa phương phát động phong trào, tạo động lực cho người dân bằng cách trao giải thưởng cho các gia đình gương mẫu, duy trì bản sắc văn hóa. Những câu chuyện về các gia đình tiêu biểu được tuyên dương sẽ là tấm gương cho cộng đồng noi theo. BĐBP có thể tổ chức các cuộc thi như “Nhà văn hóa dân tộc tiêu biểu” hay “Gia đình giữ gìn văn hóa tốt” và khuyến khích đồng bào tích cực tham gia. Bên cạnh đó, việc tổ chức triển lãm các vật phẩm văn hóa như chiêng, trang phục truyền thống và các sản phẩm thủ công mỹ nghệ cũng có thể giúp tôn vinh giá trị văn hóa truyền thống. Bằng

những hoạt động thiết thực và sát sao khu vực biên giới, xây dựng tinh thần này, BDBP tỉnh Bình Phước sẽ góp đoàn kết, gắn bó giữa lực lượng biên phần không nhỏ vào việc bảo tồn, phòng và người dân địa phương. □
phát huy bản sắc văn hóa dân tộc tại

TÀI LIỆU TRÍCH DẪN

1. Ban Chấp hành Trung ương Đảng. 2019. *Kết luận số 65-KL/TW*, ngày 30/12/2019. *Tiếp tục thực hiện Nghị quyết số 24-NQ/TW của Ban Chấp hành Trung ương Đảng khóa IX về công tác dân tộc trong tình hình mới*. Hà Nội.
2. Ban Chấp hành Trung ương Đảng. 2003. *Nghị quyết số 24-NQ/TW* ngày 12/3/2003 của khóa IX về công tác dân tộc đã tạo cơ hội phát triển kinh tế - xã hội tại các vùng đồng bào dân tộc thiểu số, góp phần nâng cao đời sống vật chất, tinh thần và giảm nghèo bền vững. Hà Nội.
3. Bộ chỉ huy Bộ đội Biên phòng tỉnh Bình Phước. 2010. *Báo cáo tổng kết 5 năm thực hiện CTPH. Bộ chỉ huy Bộ đội Biên phòng với Ban Dân tộc tỉnh Bình Phước (Giai đoạn 2005-2010)*. Bình Phước.
4. Bộ chỉ huy Bộ đội Biên phòng tỉnh Bình Phước. 2021. *Báo cáo tổng kết công tác vận động quần chúng năm 2021 (Từ tháng 10/2020 đến tháng 9/2021)*. Bình Phước.
5. Bộ chỉ huy Bộ đội Biên phòng tỉnh Bình Phước. 2022. *Báo cáo tổng kết công tác vận động quần chúng năm 2022 (Từ tháng 10/2021 đến tháng 9/2022)*. Bình Phước.
6. Bộ Chính trị. 2019. *Kết luận số 65-KL/TW* ngày 30/10/2019. Hà Nội.
7. Bộ chỉ huy Bộ đội Biên phòng Bình Phước - Hội Liên hiệp Phụ nữ Việt Nam tỉnh Bình Phước. 2011. *Báo cáo Tổng kết 20 năm chương trình phối hợp “Vận động phụ nữ các dân tộc biên giới, hải đảo” giữa bộ đội biên phòng với Hội Liên hiệp Phụ nữ tỉnh Bình Phước giai đoạn (1991-2010)*. Bình Phước.
8. Chính phủ. 2011. *Nghị định số 05/2011/ND-CP* ngày 14/01/2011 về Công tác dân tộc. Hà Nội.
9. Chính phủ. 2022. *Nghị quyết số 23/NQ-CP* ngày 02/3/2022, hỗ trợ đồng bào dân tộc thiểu số phát triển sinh kế bền vững, góp phần phát triển du lịch cộng đồng, thương mại biên giới và xây dựng đời sống văn hóa mới cho vùng biên giới. Hà Nội.
10. Chu Xuân Diên. 2008. *Cơ sở văn hoá Việt Nam*. TPHCM: Nxb. Đại học Quốc gia TPHCM.
11. Đảng Cộng sản Việt Nam. 2016. *Văn kiện Đại hội Đại biểu toàn quốc lần thứ XII*. Hà Nội: Nxb. Chính trị Quốc gia - Sự thật.
12. Đảng Cộng sản Việt Nam. 2021. *Văn kiện Đại hội Đại biểu toàn quốc lần thứ XIII*. Hà Nội: Nxb. Chính trị Quốc gia - Sự thật.
13. Đảng ủy Bộ đội Biên phòng tỉnh Bình Phước. 2020. *Báo cáo chính trị của Ban chấp hành Đảng bộ khóa X tại Đại hội Đại biểu Đảng bộ lần thứ XI nhiệm kỳ 2020-2025*. Bình Phước.
14. Quốc hội. 2001. *Luật Di sản văn hóa*. Luật số 28/2001/QH10, ngày 29/6/2001. Hà Nội.

15. Quốc hội. 2019. *Nghị quyết số: 88/2019/QH14* - Đề án tổng thể phát triển kinh tế - xã hội vùng đồng bào dân tộc thiểu số và miền núi giai đoạn 2021-2030, ngày 18/11/2019. Hà Nội.
16. Quốc hội. 2020. *Nghị quyết số 120/2020/QH14*, phê duyệt Chương trình mục tiêu quốc gia phát triển kinh tế - xã hội vùng đồng bào dân tộc thiểu số và miền núi giai đoạn 2021-2030. Hà Nội.
17. Thủ tướng Chính phủ. 2021. Quyết định số 1719/QĐ-TTg ngày 14/10/2021 của Thủ tướng Chính phủ: Phê duyệt Chương trình mục tiêu quốc gia phát triển kinh tế - xã hội vùng đồng bào dân tộc thiểu số và miền núi giai đoạn 2021 - 2030, giai đoạn I: từ năm 2021 đến năm 2025. Hà Nội.
18. Ủy ban Mặt trận Tổ quốc Việt Nam tỉnh Bình Phước. 2021. *Báo cáo kết quả 5 năm thực hiện cuộc vận động "Toàn dân đoàn kết xây dựng nông thôn mới, văn minh đô thị" giai đoạn 2016-2020*. Báo cáo số 300/BC-MTTQ-BTT, ngày 24/2/2021. Bình Phước.
19. Ủy ban Nhân dân tỉnh Bình Phước. 2022. *Báo cáo số 285/BC-UBND Về việc thực hiện chính sách phát triển kinh tế - xã hội, giảm nghèo, gắn với đảm bảo quốc phòng - an ninh khu vực biên giới vùng dân tộc thiểu số và miền núi, giai đoạn 2016 - 2021*. Bình Phước.
20. Ủy ban nhân dân tỉnh Bình Phước. 2023. *Kế hoạch số 164/KH-UBND* ngày 19/5/2023 Về thực hiện Chương trình bảo tồn và phát huy bền vững giá trị di sản văn hóa Việt Nam. Bình Phước.